

PRIEDAS

2006 SPALIO 14 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr. 199 (36)

Lietuviškų kanklių meistrai

ANATOLIJUS LAPINSKAS

Senieji kanklių meistrai

Žymesnių lietuvių kanklių meistrų sąrašą turėtų pradėti vienas žymiausių lietuvių vargonų meistrų **Jonas Garalevičius** (1871 m. Raseinių apskrityje, Žalpiuose, – 1943 m. Kaune). Mokėsi Kelmės pradžios mokykloje ir Raseinių apskrities mokykloje, pastatė arba rekonstravo per 100 vargonų Lietuvoje, Latvijoje, Lenkijoje ir Ukrainoje.

J. Garalevičius XX amžiaus pradžioje gamino trijų rūšių kankles: paprastąsias, kankles su trimis ir su šešiais klavišais. Lietuviškomis kanklėmis galima vadinti tik paprastąsias. Kanklės su trimis ir su šešiais klavišais buvo ne kas kita, kaip citros. Ant paprastųjų kanklių klavišai nebūdavo dedami.

1910 m. J. Garalevičius parengė tris kanklių ir citrų vadovėlius. Iki Pirmojo pasaulinio karo pagamino kelis šimtus kanklių ir citrų su klavišais.

Jurgis Astrauskas (1889 m. Vilkaviškio apskrityje, Pilviškių valsčiuje, Višakiškės kaime). Vaikystėje mirė tėvas, o lankant Pilviškių pradžios mokyklą – motina. 1903 m. atvažiavęs į Kauną dirbo „Metalo“ fabrike, vėliau taisė laikrodžius.

Nuo 1930 m. pradėjo gaminti kankles Lietuvos kanklininkų draugijos kanklių muzikos kursams Kaune. Pagal žymaus kanklininko J. Strimaičio nurodymus kanklių skalę praplėtė iki 22 stygų (nuo g iki g³). J. Astrauskas pagamino apie 70 kanklių.

Jonas Pontažis (1874 m. Šiaulių apskrityje, Pašvitinio valsčiuje, Niūrų vienkiemyje, – apie 1960 m. Kaune). Baigė Mintaujos pradžios mokyklą ir gimnazijos 3 klases. 1891 m. įstojo į Mintaujos stalių cechą, vėliau dirbo Rygos fortepijonų fabrike „Tresselt“. 1915 m. buvo mobilizuotas ir iki 1917 m. dirbo metalo apdirbimo fabrike. Trejus metus derino fortepijonus Odesoje (Ukrainoje), 1923–1935 m. dirbo Kauno operos teatre derintoju.

1928 m. pagal dailininko A. Žmuidzinavičiaus modelį pradėjo gaminti kankles. Keliolika J. Pontažio darbo kanklių įsigijo 1930 m. Kaune įsikūrusi kanklių muzikos mokykla. Iki 1935 m. J. Pontažis pagamino apie 300 13–18 stygų kanklių.

Pranas Puišys (1879–1958). Gyveno Jurbarkė, buvo talentingas medžio drožėjas. Gamino baldus su puikiais pagražinimais, darė medines puošmenas. Visuose jo darbuose buvo gausu lietuviškos ornamentikos motyvų.

Kankles pradėjo gaminti nuo 1930 m. P. Puišio darbo kanklės pasižymėjo gražia išvaizda ir malonių skambesiu. Nuo 1933 m. J. Strimaičio pasiūlymu pradėjo gaminti trijų oktavų (nuo g iki g³) kankles,

Lietuvoje, kaip ir kitose pasaulio šalyse, nuo seniausių laikų gyvavo tradicija liaudies muzikantams savo muzikos instrumentus gamintis patiems. Tačiau XX–XXI amžiuje muzikos instrumentų, tarp jų ir kanklių gamyba perėjo į meistrų rankas.

su tonaciniais kaitikliais. Šias kankles pirkto Lietuvos kanklininkų draugijos kanklių muzikos kursai. P. Puišys pagamino apie 70 gerų kanklių.

Stasys Rudis (1880–1949). Gyveno Panevėžio apskrityje, Krekenavos valsčiuje, Mučiūnų kaime. 1930 m. pradėjo gaminti kankles. Dažnai atvažiudavo pas žymų kanklininką P. Puskunigį, mokėsi kankliuoti, braidžė jo kanklių modelius.

Krekenavoje suorganizavo kanklininkų ratelį, pirmąjį koncertą surengė 1932 m. vasarą Krekenavoje. Jo kanklių ratelis (12–17 žmonių) rengdavo koncertus daugelyje Lietuvos miestų ir miestelių.

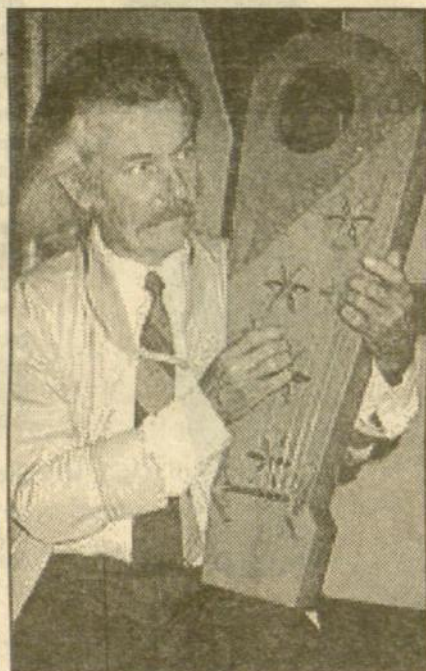
S. Rudis pagamino apie 2,000 kanklių. Jo kanklės pasižymėjo gražia išvaizda, išpuoštos lietuvių liaudies ornamentais. Pirmosios kanklės buvo 12 stygų (su boseliu), vėliau kanklių skalę praplėtė iki 22 stygų. Jo kanklės, kad garsiau skambėtų, buvo dvigubų stygų, t.y. kiekvienam garsui buvo skirtos dvi greta esančios stygos.

Juozas Lašas gimė 1912 m. Rokiškio apskrityje,

Svėdasų valsčiuje, Savičiūnų kaime. Pradžios mokyklą lankydavo tik žiemą, kai nereikėjo ganyti gyvulių. 1934 m. susipažino su S. Rudžio kanklėmis ir pradėjo jas gaminti.

Pirmąjį kanklių komplektą pagamino 1936 m. Svėdasuose įsikūrusiam kanklininkų rateliui. Vienas pirmųjų J. Lašo kanklių populiarintojų buvo Svėdasų vargonininkas Petras Vinkšnelis. J. Lašas pagamino apie 900 skambių ir puošnių kanklių. Plačiausiai J. Lašo kanklės pasklidę Svėdasų, Užpalių, Utenos, Rokiškio apylinkėse. Jomis dabar kankliuoja Užpalių „Pasagėlės“ ansamblis. 2002 m. vasario 16 d. J. Lašas apdovanotas Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Gedimino ordino I laipsnio medaliu.

Nukelta į 2 psl.

Antanas Butkus

ŠIO ŠEŠTADIENIO PRIEDO PUSLAPIUOSE

Lietuviškų kanklių meistrai • Pranas Visvydas — Eilėraščiai • Nesijaučiu žengianti per slenkstį... • Nijolės Šaltenytės grafikos darbų paroda • Kompozitorius gyveno neramiu laiku • Aš suradau savo miestą — Gediminas Storpirštis

Kanklių meistrai

Atkelta iš 1 psl.

Senieji lietuvių kanklininkai ir kanklių meistrai turėjo didelę reikšmę išsaugojant ir perduodant jauniems kartoms istorinį kanklių muzikos palikimą.

Koncertinių kanklių meistrai

Pranas Serva (1907 m. Telšių apskrityje, Varnių valsčiuje, Janapolės kaime – 1972 m. Vilniuje). Tėvas turėjo universalaus amatininko (staliaus, kalvio ir kt.) sugebėjimų. Dvylikos metų būdamas, P. Serva pradėjo lankyti Janapolės pradžios mokyklą. Baigęs ją, vertėsi staliaus amatu, kaimo muzikantams darydavo smuikus, „basedlias“.

1926 m. įstojo į Klaipėdos muzikos mokyklą, kontraboso klasę. Neturėdamas kontrabosui pinigų, pats jį pasigamino. Mokydamasis remontavo muzikos mokyklos instrumentus. Penkerius metus grojo Kauno radiofono orkestre. Remontuodavo fortepijonus, fisharmonijas, vargonus ir visų rūšių pučiamuosius.

1940 m. įkūrus Valstybinį dainų ir šokių liaudies ansamblį, P. Serva pradėjo gaminti liaudies muzikos instrumentus, iš pradžių diatoninius, vėliau chromatinus. Kartu su P. Stepuliu 1954 m. pagamino keturių oktavų aukštąsias kankles, taip pat pagerino bosinių ir kontrabosinių kanklių skambėjimą. 1949 m. kartu su Povilu Samučiū sukonstravo ir pagamino pirmąją dviejų su puse oktavų apimties chromatinę birbynę.

Pranas Kupčikas gimė 1913 m. Joniškioje. Baigęs Joniškio pradinę mokyklą, privačiai mokėsi muzikos instrumentų meistrystės pas P. Varvolį, pats pramoko muzikuoti įvairiais pučiamaisiais instrumentais, griežė mėgėjiškuose orkestruose. Vėliau mokėsi trimito specialybės. 1947–1954 m. griežė Kauno bei Valstybinio operos ir baleto teatro (Vilniuje) orkestruose; 1954–1965 m. dirbo „Lietuvos“ ansamblio orkestre, kartu meistravo instrumentus.

Pranas Kupčikas turėjo puikią profesinę intuiciją, 1953 m. sukonstravo pirmąsias tenorines ir kontrabosines birbynes, taip pat chromatinį lamzdelį. 1962–1985 m. dirbo Lietuvos teatro veikėjų sąjun-

gos gamybinio kombinato kanklių meistru, uoliai tobulino visus pučiamuosius liaudies instrumentus. 1964 m. pagal Dalios Mataitienės projektą pagamino aukštąsias, bosines ir kontrabosines kankles.

Zigmas Armonas gimė 1928 m. Šilalėje. Jaunystėje mokėsi vargonuoti. Dirbo Šilalės kultūros namuose, vadovavo pučiamųjų orkestrui. 1958 m. priimtas į „Lietuvos“ ansamblį choro artistu. Čia susidomėjo liaudies muzikos instrumentais. Nuo 1970 m. vadovavo Lietuvos muzikos akademijos eksperimentinei laboratorijai. 1973 m. pagamino 18 stygų kankles, pritaikytas vidurinių mokyklų žemesniųjų klasių mokiniams. Nuo 1974 m. tobulino kanklius birbynėms, gamino lamzdelius, diatonines birbynes, Sekminių ragelius. Daug instrumentų restauravo.

Nuo 1987 m. pradėjo gaminti tradicines šiaurės rytų aukštaičių, žemaičių ir suvalkiečių kankles. Po intensyvių eksperimentų, pagamino gero skambesio koncertines kankles.

Egidijus Virbašius (g. 1960) dar būdamas studentu pradėjo gilintis į liaudies instrumentų gamybą. Tyrinėjo ne tik muziejinis eksponatus, bet ir latvių, estų, karelių, rusų, suomių, vepsų muzikos instrumentus. Nuo 1998 m. Lietuvos muzikos akademijos eksperimentinės liaudies instrumentų laboratorijos vedėjas.

Surengė lietuvių etninių muzikos instrumentų parodas Vokietijoje, Norvegijoje, Prancūzijoje, Švedijoje ir Anglijoje. Gerai susipažinęs su Lietuvos muziejų rinkiniais, ėmėsi mokslinio instrumentų rekonstravimo. Skaitė pranešimus mokslinėse konferencijose, knygos „Senosios kanklės ir kankliavimas“ (1990 m.) bendraautoris. Pagal žemaičių kanklių prototipus pagamino skobtines trijų ir keturių oktavų kankles. Remdamasis suomių Otto Koistinen (tėvo) ir Hannu Koistinen (sūnaus) kantelių modeliu, praplėtė kanklių stygų skalę, pagerino rezonansines instrumento savybes. E. Virbašius yra produktyvus muzikos instrumentų meistras, atsidavęs tautinių muzikos instrumentų tyrinėjimams ir populiarinimui.

Antanas Butkus gimė 1943 m. Plungės rajone, Alksnėnų kaime.

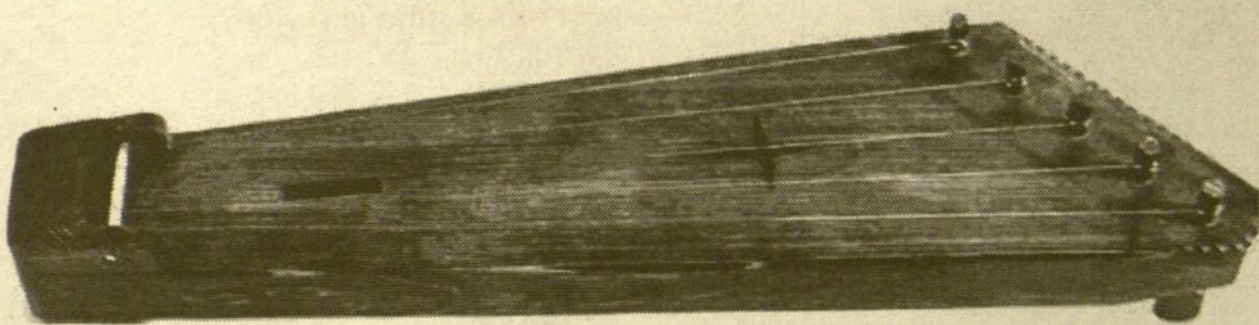
Egidijus Virbašius

Nuo 1945 m. gyvena Klaipėdos priemiestyje, Rimkuose. 1957 m. įstojo į S. Šimkaus konservatoriją, mokėsi žymaus pedagogo K. Biliūno birbynės klasėje. Tesė mokslus Vilniaus konservatorijoje. Nuo 1967 m. dirba Klaipėdoje. 1971–1976 m. neakivaizdžiai studijavo Lietuvos muzikos akademijos Klaipėdos fakultetuose.

1975 m. A. Butkus susidomėjo liaudies instrumentų gamyba. 1978 m. Klaipėdos fakultetuose įsteigė liaudies instrumentų remonto ir tobulinimo eksperimentinę laboratoriją. Domėjosi Mažosios Lietuvos muzikos instrumentais ir jų rekonstravimu. Išstudijavęs mokslinę literatūrą, pagal T. Lepner, F. A. Gothold – Ch. Bartsch piešinius rekonstravo visus Mažosios Lietuvos muzikos instrumentus. A. Butkaus pagamintos koncertinės kanklės išsiskiria korpuso priekinėje dalyje padarytomis gelės formos puošniomis rezonansinėmis išpjovomis. Jo pagaminti instrumentai buvo demonstruojami trylikoje tarptautinių parodų.

Petras Liutikas gimė 1944 m. Klaipėdos rajone, Gargžduose. Čia gyvena ir šiuo metu. Nuo 2000 m. savo žmonos kanklininkės paskatintas remontuoja ir gamina kankles. Per trumpą laiką restauravo apie 40 kanklių. Nuo 2001 m. pradėjo gaminti modifikuotas kankles, iš pradžių – 15 stygų (g-g²), vėliau – 20 stygų (e-c³), (c¹-a³). 2002 m. pagamino šešias 32 stygų koncertines kankles (C-a³). Tais pačiais metais pagamino bosines kankles (E-c¹).

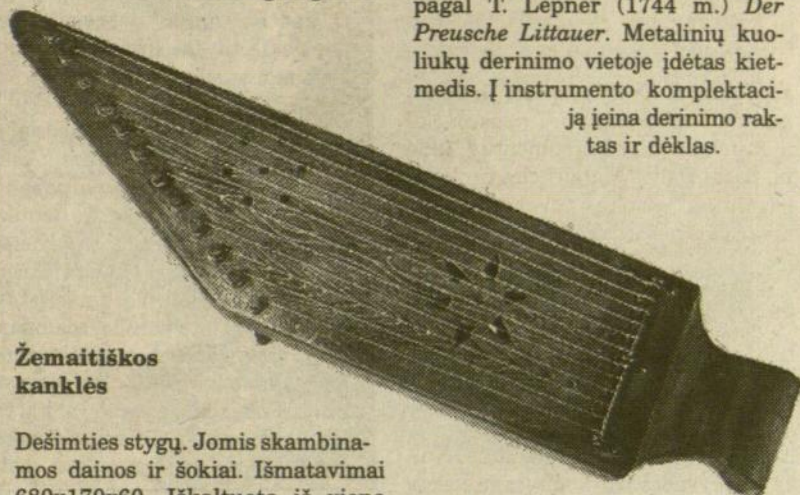
Gamina ir tradicines kankles – šiuos instrumentus vadina „autentiškų kanklių pakaitalais“. Pagamino 12 ir 14 stygų modifikuotas tradicines kankles, taip pat modifikuotas žemaitiškas kankles. Atlikėjui pagedaujant, kanklės gali būti mikrofonizuojamos. Meistras ieško naujų kanklių formų, drąsiai eksperimentuoja su jų dydžiais, konstrukcija, spalvomis. Nuoširdaus P. Z. Liutiko darbo dėka, jo pagamintos kanklės pasižymi ypač geromis akustinėmis savybėmis.

Egidijaus Virbašiaus gaminamos kanklės:

Aukštaitiškos kanklės

Penkių stygų kanklės. Jomisskam-
binamos sutartinės. Išmatavimai
520x150x55 mm. Iškalta iš
vieno eglės gabalo.

Žemaitiškos kanklės

Dešimties stygų. Jomis skambina-
mos dainos ir šokiai. Išmatavimai
680x170x60. Iškalta iš vieno
klevo, eglės arba juodalksnio gaba-
lo. Metalinių kuoliukų derinimo
vietoje įdėtas kietmedis. Į instru-
mento komplektaciją įeina derini-
mo raktas ir dėklas.

Suvalkietiškos kanklės

Dvylikos stygų. Jomis skambina-
mos dainos ir šokiai. Išmatavimai
720x195x60. Iškalta iš vieno
klevo, beržo arba juodalksnio gaba-
lo. Metalinių kuoliukų derinimo
vietoje įdėtas kietmedis. Į instru-
mento komplektaciją įeina derini-
mo raktas ir dėklas.

Lietuviška arfa

Dar vadinama Prūsiška arfa
„Schweinskopf“ – „Kiaulės gal-
va“). Devynių stygų. Išmatavimai
850x260x55. Iškalta iš vieno
ąžuolo, klevo arba beržo gabalo.
Mediniai derinimo kuoliukai. Ma-
žosios Lietuvos gyventojai kankles
naudojo pjūties švenčių, vestuvių ir
laidotuvių metu. Rekonstrukcija
pagal F. A. Gothold (1847m.) apra-
šymą. Į instrumento komplektaciją

įeina derinimo raktas ir dėklas.

Psalteris

Išmatavimai 660x175x52. Paga-
minta iš eglės, juodalksnio arba
klevo medžio. Buvo naudojamas
Mažojoje Lietuvoje. Rekonstrukcija
pagal T. Lepner (1744 m.) *Der
Preusche Littauer*. Metalinių ku-
oliukų derinimo vietoje įdėtas kiet-
medis. Į instrumento komplektaci-
ją įeina derinimo rak-
tas ir dėklas.

Patobulintos koncertinės kanklės

Kanklių garsynas – keturios okta-
vos (c-c⁴). Išmatavimai 950x550x90.
Turi dvidešimt devynias 0.4 – 1.0
mm skersmens plienines stygas, iš
kurių penkios žemosios apvyniotos
varine viela. Kanklės derinamos
temperuotai diatoniniu garsynu,
derinimo raktu sukiojant varžik-
lius. Kanklės – diatoninis instru-
mentas, kuriuo, lankstant tonaci-
nius kaitiklius, galima išgauti ir vi-
są chromatinę gamą. Užlenkus vi-
sus kaitiklius gaunama Es-dur,
atlenkus – E-dur tonacija. Į instru-
mento komplektaciją įeina derini-
mo raktas ir dėklas.

Vaikiškos kanklės

Aštuonių stygų. Išmatavimai
470x150x42. Pagaminta iš eglės
medžio. Metalinių kuoliukų deri-
nimo vietoje įdėtas kietmedis. Į
instrumento komplektaciją įeina
derinimo raktas ir dėklas.

PRANAS VISVYDAS

MADONŲ SKYDAS

Ji tavo būsenos Madona.
Sakyti jai eiles geidi,
nes negali paversti jos
gyvuoju žmogumi. Tave
Ji apkerėjo Platonizmu
ir tapo guodesio Idėja.

Į atvaizdą įsižiūrėjęs
regi ir jos liaunuosius
pirštus, lyg žadančius
pravert duris į sąmonę
ir širdį, vis laukiančių
jos įstabios viešnagės.

Įeis, ar ne? Išnyksta!
Matyt, jos įsikūnijimo
kol kas neužsipelnė tavo
savėsp nukreiptos mintys.
Ji liko tik visuotinė
Esybė, net begarsė, nes
tyla yra madonų skydas.

EL TORO

PRITARIANT GITARAI

Tikrovė suvedė mane ir ją
saulėtoį Veracruz koridorių.
Veriantys žvilgsniai. Tyras
troškimas įtikti gražuočiai,

dar nepažįstamai. Tribūnoį
ji stebi mane — matadorą.
O aš vien mirksnį numetu jai,
pasiruošęs atremti „el toro“.

Užsimezga kova. Ji mato
lankstumą judesių, vėduokle
vėduojas nuo įkaitusio oro,
kurio įkvėpęs aitriai žaidžiu
su pikadorų sužeistu gyvuliu,
kad jai ir žiūrovams patiktų.

Argi tik čia turiu ją mylėti?
Klausia širdis — smėlio ir
kraujo ir saulės arenoje būti
jos aistrai narsiu matadoru?
Argi tik čia? klausia širdis.

Ji to nežino. Ir man skaudu
Nežinančiai nudobti „el toro“.

Nesijaučiu žengianti per slenkstį...

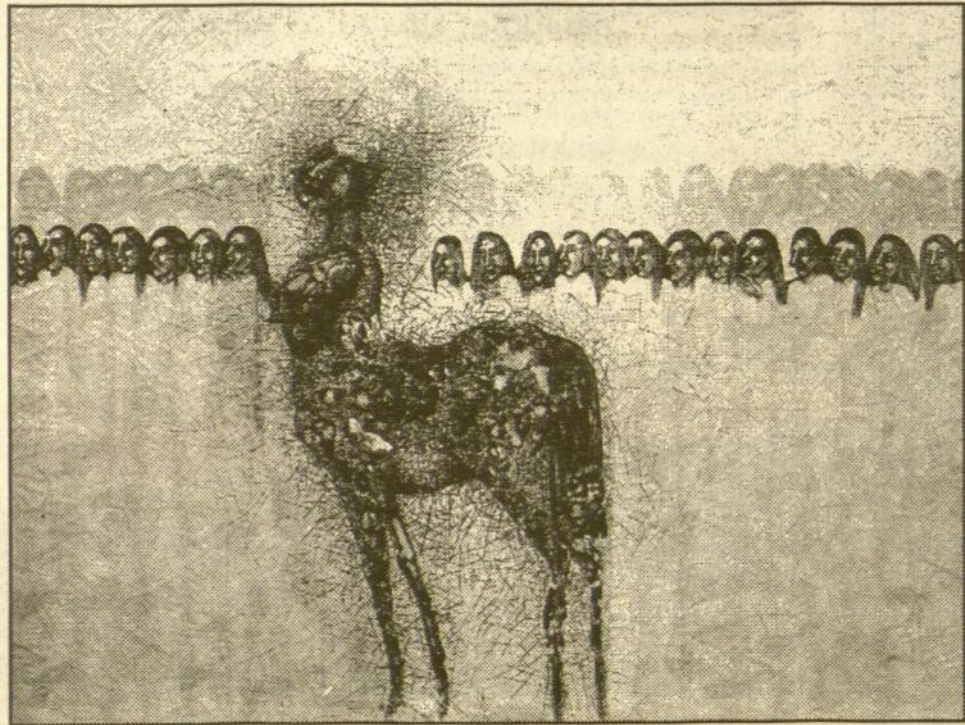

Dailininkė Nijolė Šaltenytė.

Nuotrauka Jono Kuprio

Rugsėjo 12 d. Vilniuje, galerijoje „Kairė – Dešinė“ atidaryta grafikos Nijolės Šaltenytės ofortų paroda „Vakar. Šiandien. Rytoj“. Dailininkė sako nelabai mėgstanti rengti personalines parodas, daranti tai gana retai, gal tik dvidešimt jų suskaičiuotų. „Kiti dešimtimis skaičiuoja, o man ir tiek yra daug“, — sako Nijolė.

Pastaroji paroda sutampa su Nijolės jubiliejiniu gimtadieniu. „Nenoriu jaustis, kad žengiu per slenkstį, tačiau tai lyg ir postūmis surengti parodą“, — sako Nijolė. Tai neperženkime to slenkščio, o susėdę ant jo ramiai pažvelkime ir atgal, ir į priekį.

Kentauros. Ofortas, akvatina, 2002

– Mene esi jau ne vieną dešimtmetį. Kuo skiriasi pradedanti dailininkė Nijolė nuo dabartinės?

– Kokia aš buvau kūrėja prieš 30 metų, ir kokia dabar? Skirtumo kaip ir nėra, aš jo nejaučiu. Kaip nejaučiu skirtumo savo gyvenime, kaip nejaučiu savo metų, kaip nejaučiu, kad tapau kažkiek protingesnė. Nors gal turėtų būti skirtumas. Įgyji patirties, jau žinai, ką gali ir ko negali daryti. O kai nieko nežinai, tai atrodo, kad gali viską. Tas nežinojimas, drąsa, yra pats pirmasis, pats tikrasis postūmis kažką daryti. Paskui tampa protingas ir žinai, kad šitą nieko neišėsi. Tampi pats sau labai kritiškas, labai daug ko negali daryti ir peržengti tą kritiškumą yra sunkiau, negu nugalėti negalėjimą kažką padaryti.

– Ar galėtum išskirti sėkmingiausią tarpsnį savo kūryboje?

– Gal ir galėčiau, tik nepasakyčiau, kad kada nors buvau labai patenkinta savo darbais. Kartais būna, kad vienas ar kitas darbas lyg patinka, jį myli, laikai pavykusių, bet paskui praeina. O kad būtų ištisas periodas... Gal kūrybos pradžioje, bet vėlgi, pirmiausia reikia susivokti, koks esi, kas esi mene. Baigęs institutą dar nežinai, ar būsi kūrėjas, ar turėsi entuziazmo ir kantrybės kurti, to noro, kuris tave kuteina. Tai pirmas tarpsnis. Kitas tarpsnis buvo gal po dešimtmečio — kai turi rankoje įrankį ir jau gali daryti. Tada buvo idėjų griūtis, man trūkdavo laiko jas įgyvendinti. Atsirasdavo nauja idėja, kuri atrodydavo įdomesnė už aną, tad daugybę darbų užmečiau. Dabar sugrįžti prie jų jau nebegaliu, idėjos irgi yra savo laiko produktas. Paskui atėjo lūžis, kai jau nebegalėjau dirbti kaip iki tol. Daugiau pradėjau ieškoti formos, o ne vidinio matymo, ką noriu pasakyti apie pasaulį.

– Ką nori pasakyti apie pasaulį?

– Daug noriu pasakyti. Ir tas noras bėgant laikui keičiasi. Yra toks mano kūrinys „Skrandanti moteris“.

Man buvo svarbu, kad moteris skrenda. Po daugelio metų sukūriau „Šilkinę suknelę“, tai irgi skrandanti moteris, bet man dabar svarbu ne tai, kad ji skrenda, o kaip plevena jos suknelė. Dabar man gražu apyrankė ant moters rankos, kaip stovi kavos puodelis ant stalo, man mintis kelia kokia buities detalė, tualetinis staliukas, rūbų spinta. Aš noriu pasakyti, kad yra ir toks pasaulis, kuris mus supa, kuris labai arti. Keičiasi ir darbų pavadinimai, jie dabar tokie konkretūs, žemiški, kaip „Puodelis kavos“ arba „Arbata septintą valandą ryto“. Šiai parodai sukūriau darbą, kurio visas grožis yra kojinių mezginiai, turiu visą ciklą mažų darbėlių, pavadintą „Trikotažu“.

Nebuvo taip, kad vie-

ną dieną atsisėdau ir pagalvojau: daugiau nebus jokių skrydžių, jokių tėvynių, jokių gyventi, o bus, kas yra šalia. Taip atsitiko savaime. Tačiau nesinorėtų apie save galvoti, kad horizontas tiek susiaurėjo, jog siekia tik iki suknelės apačios. Taip nemanau.

– Kuri paroda Tau įsimintiniausia?

– Krokuvos trienalė 1991 m. Anksčiau visi pakvietimai į parodas užsienyje toliau Maskvos nenukeliavdavo, o tais metais buvome pakviestos, kartu su Elvyra Kriaučiūnaite. Tada pirmą kartą pamačiau tokio masto parodą, tokio masto darbus, Vakarų naujas technologijas, naujas idėjas. Tas virsmas, kuris mūsų dailėje įvyko vėliau, ten jau buvo matyti. Ta paroda paliko didelį įspūdį, galima sakyti, patyriau meninį sukrėtimą. Ir galiu pavadinti sėkme, kad vėliau net trejus metus iš eilės dalyvavau šioje trienalėje, o į ją patekti nėra labai lengva. Labai gailiuosi, kad šiemet neturėjau laiko pasiruošti tai parodai ir savo darbų nenusiunčiau.

Galėčiau sėkmingomis pavadinti parodas Norvegijoje, nedideliame Fridrikstat mieste. Ten visada susilaukiu komercinės sėkmės.

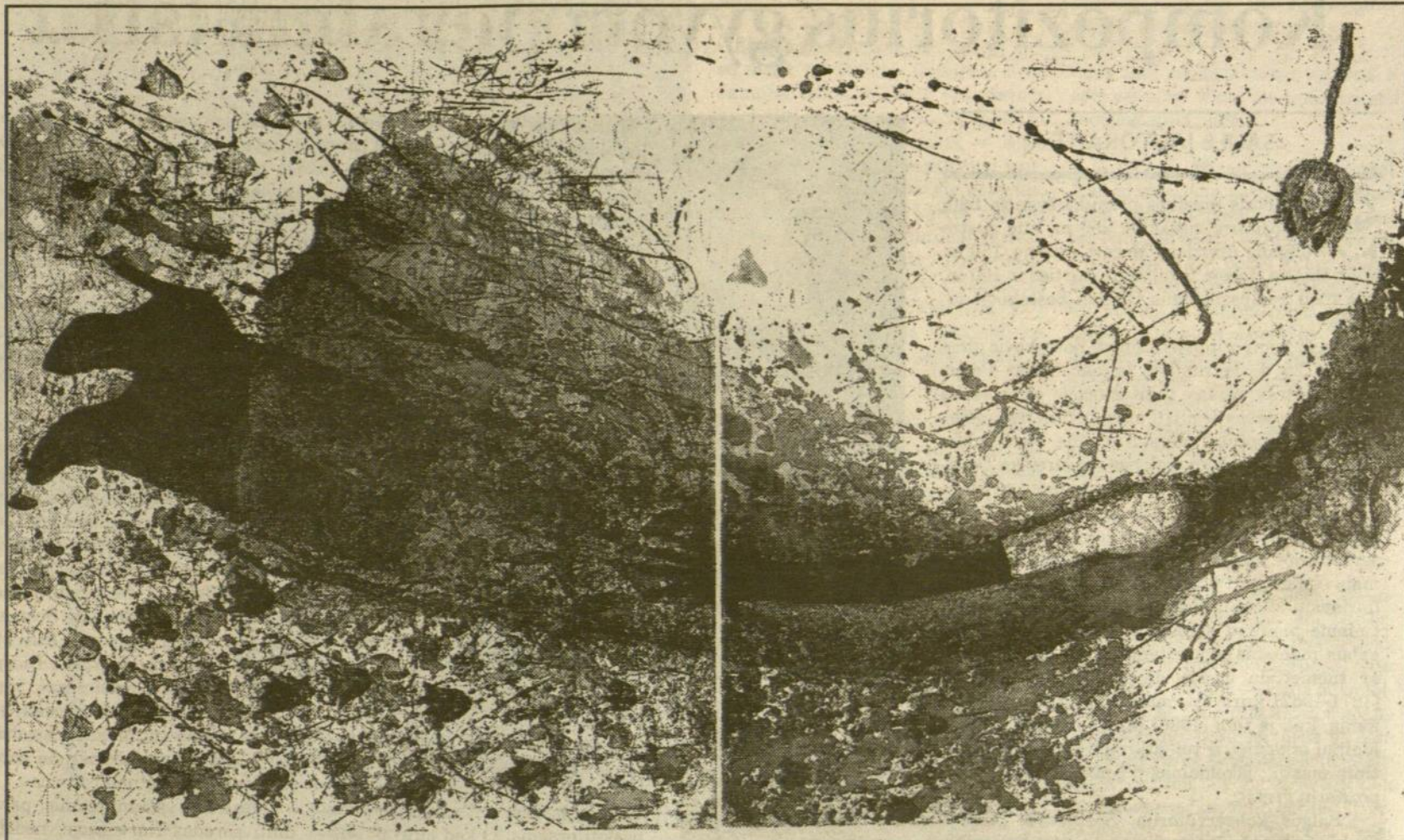
Įsimintina bienalė Malbork pilyje, kurioje dalyvavau irgi jau po nepriklausomybės atkūrimo. Ten renkasi tokia ypatinga publika, tokia dvasinga ir pakylėta, o ir tokio dydžio pilies niekada nebuvau mačiusi. Toje bienalėje gavau medalį už ekslibrius. Apdovanojimo ceremonija vyko vienoje pilies menėje: atsidero durys, mes žengiame pro jas ir tuo momentu girdžiu savo pavardę. Iš visų pusių plojimai, gėlės, kaip kokią karalienę pristatė. Yra buvę tokių gražių akimirkų. Visa kita juodas, purvinas, gadinantis sveikatą darbas. Nors vėlgi, tas darbas teikia džiaugsmą.

Esu pastebėjusi įdomų dalyką: kai kurie darbai turi labai keistą likimą, nepriklausantį nei nuo manęs, nei nuo laiko, nei nuo jokių pastangų. Vieni važinėja po pasaulį, iš parodos į parodą, o kiti atsigula tyliai į stalčių ir niekada iš ten neiškyla. Taip ir su darbų pirkimu. Ateina nieko bendro tarpusavy neturintys žmonės ir visi atkakliai renkasi tą patį darbą, kol viena kartą viskas, daugiau jo niekam nebereikia. Kodėl? Nuo žvaigždžių išsidėstymo priklauso, ar kokią ypatingą energiją ten įdedi? Matyt, kažkas yra, ko negalima išreikšti žodžiais.

– Kaip Tu jautiesi meno pasaulyje?

– Jaučiuosi gana gerai, savo sferoje. Matau, kad kitas gali padaryti tai, ko aš negaliu, bet nesijaučiu nustumta, nemanau esanti blogesnė. Dalyvaujant tarptautinėse parodose, pleneruose matai, kad tavo darbai gal netgi geresni nei vidutiniai.

Prisimenu savo kūrybos pradžią, kai pieši ir nenori, kad kas žiūrėtų per petį, nes jauti, kad ne taip padarei, kad galėtų būti geriau. Paskui iš to išaugi. Gal tai ir yra šešiasdešimtmečio išmintis, kad imi save vertinti tokį, koks esi, kad esi kitoks, nei anas. Pažiūrėjęs į kitą gali padaryti kaip jis, bet kam

Mieganti karalienė. Ofortas, akvatina, 2002

to reikia? Net ir ne visai tvirta tavo linija yra vertybė, tavo braižas.

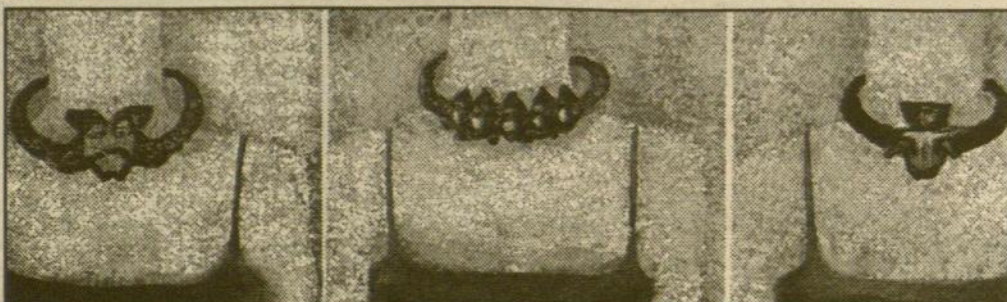
– Dažnai kartoji, kad neturi laiko. Jei gu jo turėtumei į valias, kuo užsiimtumei?

– Turiu daug užmojų. Norėčiau padaryti didelio formato darbą, kuriam dabar laiko neturiu, o pradėt ir nebaigt yra negerai. Norėčiau iliustruoti kokią šiuolaikinio rašytojo pasakų knygą, na, tokią kaip Vytauto V. Landsbergio. Norėčiau atsidėti piešiniams, tokiai pusiau tapybai, pusiau piešimui ant popieriaus. Dar man labai patinka tapyti baldus.

– Jau ne vieną vasarą dalyvavai baldų tapymo stovykloje. O kaip viskas prasidėjo?

– Prie Metelių ežero turintis kaimo turizmo sodybą Algis Petkevičius pakvietė mus, kelias dailininkes, ištaipyti langines. Kiekviena darė ką norėjo, o kai langines užkabino ant namo, buvo taip gražu, kad vaikščiojau ir gėrėjausi. Paskui Klaipėdos dailininkų sąjungos galerija ir baldų kombinatas sugalvojo ištaipyti komodas, vieną ir aš ištaipiau. Galerija tas komodas sėkmingai pardavė. Algis kiekvieną vasarą mus kviečia kažką ištaipyti. Po langinių tapėme stalus, o šią vasarą ištaipiau bufetą. Man labai patinka šis užsiėmimas, bet tai lyg žaidimas, kuriam gaila laiko.

Kalbėjosi Ligija Žilevičienė

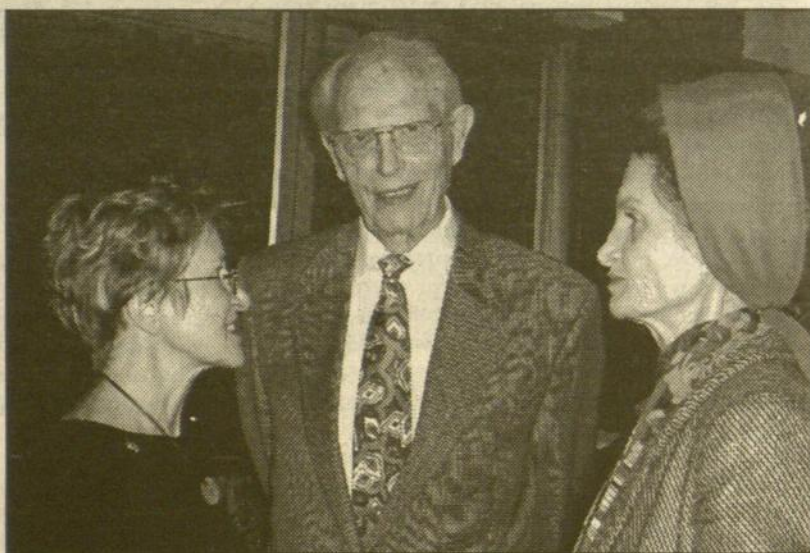

Mano mėgiami papuošalai. Ofortas, akvatina, 2003

NIJOLĖS ŠALTENYTĖS KASDIENYBĖS PASAKA PARODOJE „MANO LAIŠKAI TAU“

IEVA ŠADZEVIČIENĖ

Už kiekvieno paprasto daikto, net nesusimąstant tūkstančius kartų liesto mūsų rankomis, slepiasi simbolinės ir mitologinės istorijos, tik ir laukiančios prasi-veržti į regimybę. Žymi lietuvių grafikė Nijolė Šaltenytė savo kūriniuose – šiuo metu eksponuojamuose Čiurlionio meno galerijoje, Jaunimo centre – tiems kasdieniškiems daiktams būtent ir suteikia galimybę prabilti savo, per šimtmečius daugybę simbolių bei veik pasakiškų reikšmių praturtinta, kalba. Didžiuliuose kūrinių cikluose, lakštuose bei miniatiūrinuose oforto ir akvatintos technika atliktuose darbuose, parodoje „Mano laiškai tau“, prieš mus atsiveria paprastas ir tuo pačiu labai pasakiškas grafikės pasaulis. Dailininkei įdomi moters ir gyvūno (žvėries/paukščio) tema; jos ofortus inspiruoja aksesuarai (pakabukai, apyrankės, batai), erotiškai arbatos ar kavos puodeliai, kituose darbuose gvildinama ir tėvynės, krikščioniškosios pasaulėžiūros tema („Tėviškė“, „Rojus“). Kūriniuose kasdieniniai daiktai suasmeninami: praturtinami simboli-

Nijolė Šaltenytė, dr. Antanas Lipskis, Aldona Lipskienė parodos atidaryme.

nėmis reikšmėmis bei pasakiškais motyvais.

Darbuose „Dviese valtyje“, „Žiogas ir žmogaus galva“, „Noriu sparnų“, „Fejerverkas“ – atsiskleidžia glaudus žmogaus – moters ryšys su gyvūnijos atstovu – žvėrimi ar paukščiu. „Fejerverke“ moteris sėdi, įsispraudusi, tiesiog atsirėmusi, vienoje kėdėje su gyvūnu vilko – šuns pavidalo žvėrimi. Jie, kaip viena būtybė, stebi laisvų štrichų išmargintą begalinį dangaus fejerverką. Kai kuriuose ofortuose žmogaus – moters figūra net antropomorfizuojama: „Mano šešėlis“ ar „Noriu sparnų“. Pirmajame rudų spalvų variacijose mo-

ters ir paukščio figūra tampa vienu kūnu, netgi persipina; „Noriu sparnų“ – žmogaus galvoje išdyksta tikri paukščio sparnai (panaši figūra pasikartoja ir „Sostinėje“) – prieš ją atsiveria platus, mirguliuojantis dangus. Glaudus, veik archetipinis, žmogaus/moters – gyvūno/paukščio/žvėries ryšys atspindi sąmoninį ir mitinį žmonijos ryšį su gamta ir per ją atsiskleidžiančią simboliką. Žmogaus sielos daugialypiškumas: ar tai būtų su mumis vienoje kėdėje sėdintis žvėris (nepripažįstami troškimai, neišsirutulioję jausmai bei idėjos, gyvuliški instinktai), ar troškimas pakilti į dangų, užsiauginus paukščio sparnus (sielos dvasingumo, minties lengvumo aspektas).

Nijolė Šaltenytė gyvūnijos pasauliui skiria ir įspūdingą šešių

Kompozitorius gyveno neramiu laiku

SAULĖ JAUTOKAITĖ

Šiais metais muzikos pasaulis švenčia trijų kompozitorių sukaktis: 250 m. nuo austro Wolfgang Amadeus Mozart gimimo, 150 m. nuo vokiečio Robert Schumann mirties ir 100 m. nuo rusų kompozitoriaus Dmitrij Šostakovič gimimo.

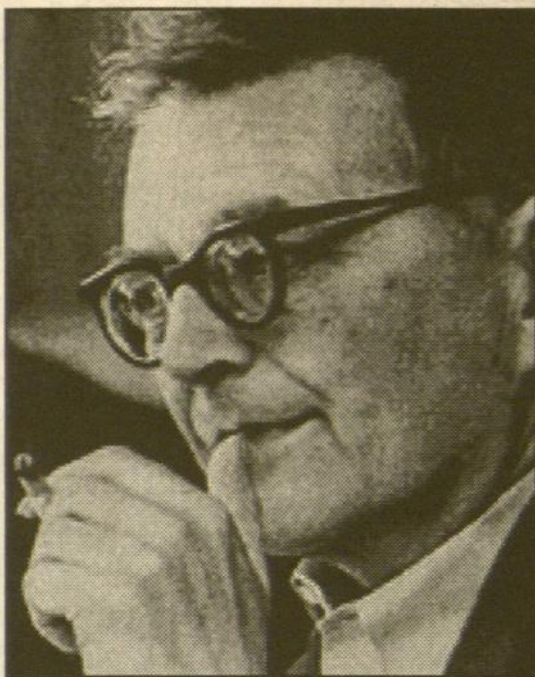
Rusų kompozitorius Dmitrij Šostakovič gimė rugsėjo 25 d. Petrapilyje (dabar Sankt Peterburg), antras vaikas pasiturinčioje trijų vaikų šeimoje. Jo tėvas Dmitrij buvo inžinierius, dirbo valdžiai, o motina Sofija Kokulina buvo profesionali pianistė. Nuo vaikystės pasireiškė Dmitrij muzikiniai gabumai. Devynerių metų su motina skambino pianinu, trylikos metų įstojo į Petrapilio konservatoriją. Tik sulaukęs 18 m., konservatorijos baigimo diplomui pristatė savo pirmąją simfoniją (1925), kuri tapo vienu iš jo populiariausių kūrinių. Šostakovič dalyvavo tarptautiniame pianistų konkurse Varšuvoje, bet kaip gabus pianistas nepasižymėjo. Ten jis susitiko su tuometiniu garsiu dirigentu Bruno Walter (1871-1962), kuris taip susižavėjo jo pirmąja simfonija, kad ją tuoj (1926) atliko su Berlyno simfoniniu orkestru, ir tuo atkreipė dėmesį tarptautiniu mastu, iškeldamas jį į pirmaujančių kompozitorių gretas.

Baigęs konservatoriją, Šostakovič pradėjo savo karjerą kaip pianistas ir kompozitorius. Kaip pianistas, jis nesireiškė ilgai, nes buvo silpnos sveikatos, bet susikoncentravo į muzikos kūrimą. Pradžioje jis kūrė scenos veikalus. Jo opera „Nosis“ pagrįsta Nikolai Gogol (1809-1852) veikalu, kuriame valdžios pareigūnas praranda nosį. Šostakovič muzikoje išreiškė satyrą pažangse muzikine mąstysena. Opera buvo pastatyta Leningrade 1930 m. ir sulaukė didelio pasisekimo, bet išvelgus joje pašaipą sovietiniam režimui, buvo apšaukta „buržuaziniu dekadentizmu“ ir išbraukta iš operos repertuaro.

Šostakovič kita opera „Lady Macbeth of Mtsenk“ (kartais Vakaruose vadinama „Katerina Ismailova“) pagal 19 a. rusų rašytojo Nikolai Leskov (1831-1895) novelę, kuri pasižymi žiauriu turiniu: svetimoterystė, žmogžudystė ir savižudybė vieno pirklio namuose caro laikais. Po premjeros (1934) buvo muzikos kritikų išgirta kaip labiausiai pasižyminti Vakarų moderni opera. Bet ši opera ilgai nesidžiaugė savo laimėjimais, nes per premjerą, po pirmo veiksmo, Stalinas išėjo pasakęs, kad tai vakarietiškos muzikos chaosas. Praėjus dvejiems metams, *Pravda* laikraštyje buvo išspausdintas straipsnis, kaltinantis kompozitorių Šostakovič, kad jo muzika yra tikrai garsų sumaištis. Jis dažnai būdavo valdžios kaltinamas, kadangi jo muzikos garsai neišreiškė socialinio realizmo. Du kartus pasmerktas Šostakovič nutarė daugiau neberašyti scenai, bet atsidėjo instrumentinės muzikos kūrybai, nes ji yra abstrakti, be teksto, gali turėti dvigubą reikšmę: vieną kurti, o kitą sakyti. Jis sukūrė antrąją simfoniją spalio revoliucijai; trečią – skirtą gegužės pirmajai. Jose ryškūs revoliuciniai, ideologiniai momentai. Jo septintoji simfonija (1941), pavadinta „Leningrad“, kontrastinga dinamika vaizduoja šio miesto kovą ir pergalę per II pasaulinį karą. Bet paskutinėse simfonijose, pvz., tryliktoje – „Babi Jar“ panaudoja Jevgenij Jevtušenko eilėraštį, o keturioliktoje – įvairių poetų eiles.

1927 m. jis susitiko su kultūrininku Ivan Solertinsky (1902-1944), kuris supažindino su Gustav Mahler (1860-1911) muzika. Šio kompozitoriaus muzika padarė didelį įspūdį, ji turėjo įtakos visai Šostakovič kūrybai. Kaip ir Mahler, taip ir jo kūryboje yra jaučiamas neramumas, staigios skirtingos nuotakos: tragiškos, linksmos, žaismingos, liūdnos.

Šostakovič buvo labai produktyvus kompozitorius: kūrė operas, baletus, 15 simfonijų, 15 styginių kvartetų, koncertus fortepijonui, oratoriją, kantatą, siuitas simfoniniam orkestrui, styginius kvartetus, oktetus, trio, sonatas fortepijonui ir violančelei, preliudus, fugas, sonatas, šokius, dainų ciklus, daug muzikos filmams. Jis mėgda-

Dmitrij Šostakovič

Šostakovič buvo labai produktyvus kompozitorius: kūrė operas, baletus, 15 simfonijų, 15 styginių kvartetų, koncertus fortepijonui, oratoriją, kantatą, siuitas simfoniniam orkestrui, styginius kvartetus, oktetus, trio, sonatas fortepijonui ir violančelei, preliudus, fugas, sonatas, šokius, dainų ciklus, daug muzikos filmams.

vo įterpti kitų tautų folklorinės muzikos melodijas: žydų, ukrainiečių, vokiečių, italų, amerikiečių.

Labai įdomi yra Šostakovič paskutinė penkioliktoji simfonija, komiška ir kartu mįslinga, kurioje įterptos Rossini ir Wagner operų melodijos. Paklaustas, kodėl panaudojo šių kompozitorių muziką, jis atsakė – nežinau. O gal tai yra paslėpta mintis, kad aš esu Vakarų muzikos kompozitorius?

Kompozitoriaus Šostakovič bendravimas su sovietine valdžia buvo labai komplikotas. „Kompozitorių unija“ sekė savo narius ir reguliavo, kokia muzika yra priimtina. Tokiu būdu jie buvo atskirti nuo pasaulio muzikos įtakos. Nors iš-

kentėjus du oficialius pasmerkimus (1936 ir 1948), Šostakovič kūriniai buvo uždrausti, bet kartu jis buvo ir žinomiausias tų laikų kompozitorius. Ne tik sovietmečiu jis gavo kelias Lenino ir Stalino premijas, bet ir Vakaruose buvo pagerbtas. 1954 švedų akademijos narys, 1956 šv. Cecilijos muzikos Romoje ir 1958 Oxford garbės laipsniai. 1973 m. Northwestern (Evanston, Illinois) pasikvietė kompozitorių Šostakovič ir apdovanojo daktaro garbės laipsniu. Jis nustebe pasakė: „Ką tai man pridės“. Pasikalbėjime atsakydamas į klausimus, jis sakė, kad muziką rašo greitai, iškart visą partitūrą.

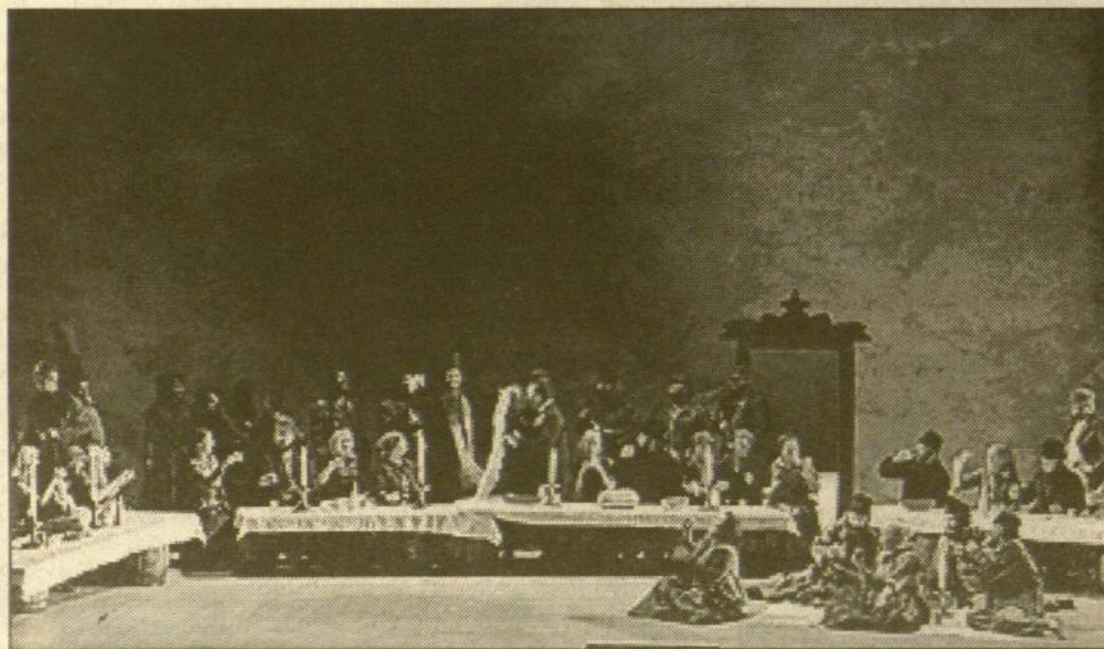
Šostakovič asmeninis gyvenimas buvo labai komplikotas, beveik visą gyvenimą nugyveno sovietišrame režime. Jis nekovojo už kūrybos laisvę, buvo tylus, užsidaręs ir aplinkybių vertinimas viešai paliudydavo savo lojalumą partijai. Kai tuo tarpu prieš revoliuciją jo bendraamžiai kompozitoriai – Igor Stravinskij (188-1971), Sergej Rachmaninov (1873-1971), Sergej Prokofjev (1891-1953) išvyko į Vakarus, Dmitrij Šostakovič visą revoliuciją ir karą išgyveno Rusijoje. Nors Sergej Prokofjev 1934 m. sugrįžo į Rusiją, bet šilti ryšiai su Šostakovič neužsimezgė. Nors Šostakovič retkarčiais išvažiuodavo į užsienį pasiūrėti savo kūrinių premjerų, niekada nesileisdavo į jokiais kalbas, kalbėdavo tikrai apie muziką. Visada sugrįždavo į Rusiją.

Šostakovič šeimyninis gyvenimas irgi nebuvo laimingas. 1932 m. vedė Nina Varzar, su kuria nesėkmingai gyveno. 1936 m. buvo didžiojo teroro laikai, kai ne vienas jo draugas ir giminės pateko į kalėjimą arba buvo nužudyti. Jo vienintelė paguoda buvo vaikų – dukters Galinos (1936) ir sūnaus Maksim (1938) gimimas. Gyveno nuolatinėje baimėje, kad jį gali bet kada suimti. Po lova laikė paruoštą lagaminą. Kartais, išėjęs į lauką, stovėdavo vienas, kad jeigu jį suims, jog šeima nesužinotų.

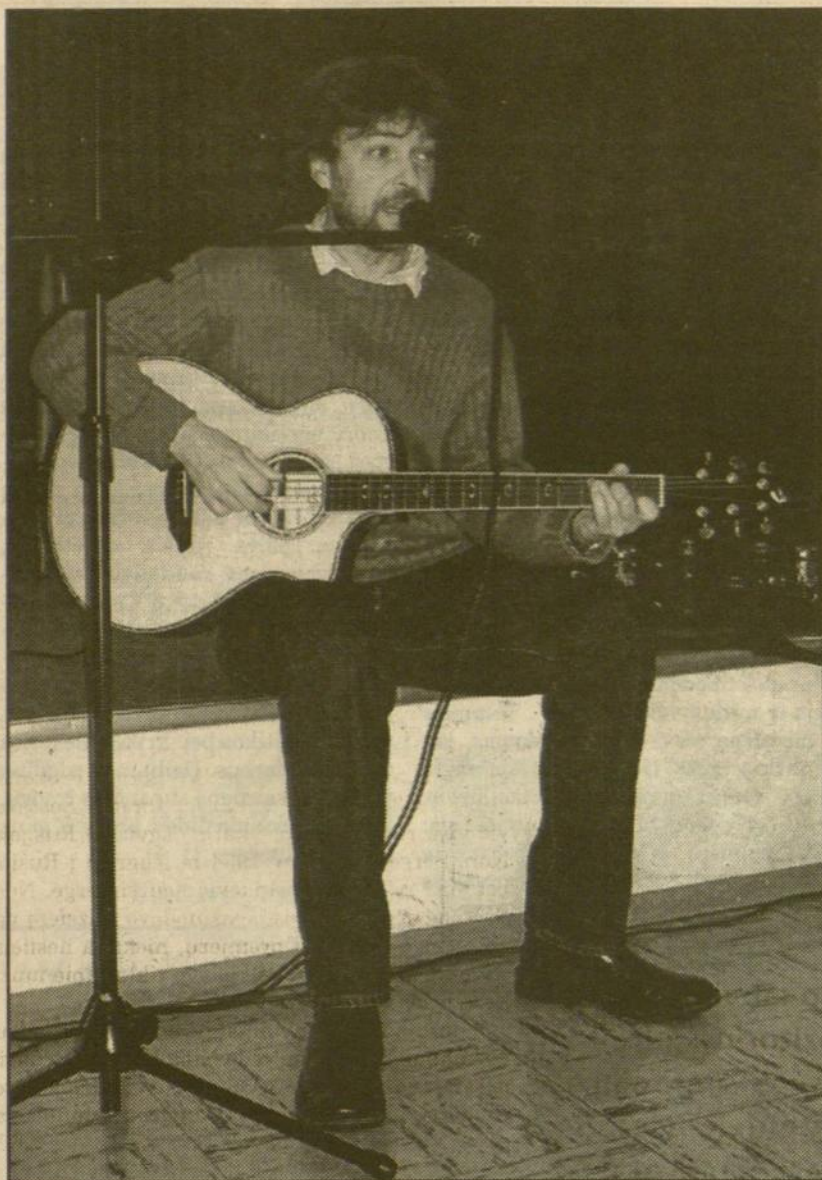
Mirus pirmajai žmonai, jis vedė antrą kartą Margarita Kainova, bet nesutikus charakteriams, po trejų metų išsiskyrė. 1962 m. vedė trečią kartą Irina Supinskaja. Paskutiniaisiais metais kentėjo nuo chroniškų ligų, bet neatsisakė cigarečių ir vėdos. 1965 m. susirgo Polio liga, tai pakenkė jo dešinei rankai skambinti fortepijonu. Taip pat išgyveno kelis širdies priepuolius.

1967 m. savo draugui rašė: „Pasielkiau 75 proc. savo taikinio: dešinė koja lūžus, kairioji taip pat, dešinioji ranka netobula. Dar tik trūksta sudarkyti kairę ranką ir mano galūnės bus 100 proc. nedarbingos“. Šostakovič laiškuose, rašytuose draugui, nieko reikšmingo neatskleidžia apie save. Viename laiške draugui įdėjo į vėk vėdos butelio etiketę ir liepė pirkti tikrai tokias, nes ji yra geriausia ir grynčiausia. Muzikas Mstislav Rostropovič prisimena, kai jis nueidavo pas Šostakovič, juodu susėdavo arti priešais vie-

Nukelta | 8 psl.

Opera „Katerina Ismailova“

Gediminas Storpirštis

Laimos Apanavičienės nuotrauka

Aš suradau savo miestą

Ko jau ko, o lietuviško teatro mes visi išsiilgę. Ir koks džiaugsmas apėmė, kai sužinojome, kad po daugelio metų į Čikagą atvyks Jaunimo teatras iš Vilniaus. Tegul ir su vaikišku spektakliu (manau, kad šį spektaklį buvo verta pažiūrėti ir suaugusiems — tiek jame minties), bet Jaunimo teatras!

Tad šeštadienį, rugsėjo 16 d., visi skubėjome į Lemont pamatyti, pagal čikagiečiams gerai pažįstamo autoriaus Vytauto V. Landsbergio knygą *Arklio Dominyko meilė*, pastatyto spektaklio.

Spektaklis dėl žiūrovų antplūdžio vėlavo, bet pagaliau salėje gėsta šviesos, spektaklis prasideda. Tai istorija apie arklio Dominyko (aktorius Gediminas Storpirštis) meilę rugiagėlei (aktorė Neringa Varnelytė), kuri, deja, atėjus šalnomis, miršta. Kad ji nemirtų, Dominykas paslepia ją po akmeniu, o pats iškeliauja į Afriką. Tai sudėtinga ir įdomi kelionė — su daugybe pažinčių, nuotykių, susitikimų. Pagaliau arklys patenka į rugiagėlių pievą, iš kurios kilusi ir jo rugiagėlė. Pavasarį Dominykas grįžta į Lietuvą, kur iš po akmens turi išdygti jo mylimoji, kuriai gimtadienio proga Dominykas dovanoja Svajonės vardą. Istorija pamokanti, skatinanti mąstyti, globoti, būti ištikimam.

Spektaklyje daug muzikos (dainų autorius G. Storpirštis), įdomūs sceniniai kostiumai (dailininkė Aistė Baranauskaitė). Daug triūso įdėjo ir spektaklio režisierius Albertas Vidžiūnas — spektaklyje daug veikėjų, o aktorių tik du. Dailininkas Artūras Šimonis sumaniai sukūrė scenografiją. Pastatymas, į kurį Lietuvoje ne taip paprasta nusipirkti bilietus, su pasisekimu buvo rodomas ir Čikagoje.

Be spektaklio aktoriai turėjo ir kitų susitikimų su žiūrovais, tiek New York, tiek Čikagoje, o Gediminas Storpirštis atvyko ir į Čikagos lituanistinę mokyklą, kurioje surengė du koncertus — jaunesniems ir vyresniems mokiniams. Mokiniai kartu dainavo, šoko, o po koncertų negailėjo katučių. Po pasirodymo susėdome su aktoriumi ant scenos krašto ir kalbėjomės apie teatrą, muziką, Ameriką.

– Kaip gyvuoja šiuo metu teatras Lietuvoje?

– Buvo laikai, kai, norint gauti į mūsų teatro spektaklius (aktorius dirba Jaunimo teatre) bilietus, reikėdavo ir per naktį eilėje pastovėti. Po to prasidėjo sunkūs teatru laikai — salės tuščios, šaltos, visokie pokyčiai teatruose supykė tarpusavyje aktorius, daugelis vyresniosios kartos aktorių neteko darbo, o likę sunkiai vertėsi. Dabar laikai pasikeitė. Lietuviškas teatras vėl atsigavęs, jis žinomas ne tik Lietuvoje, bet ir Europoje. Ir į mūsų Čikagoje rodytą spektaklį ne taip paprasta bilietus gauti, reikia iš anksto užsisakyti.

– Kaip Jums patiko mūsų triukšmingi mažieji žiūrovai? Man atrodė, kad salėje buvo labai daug vaikų, kurie dar per maži žiūrėti Jūsų spektaklį.

– Žiūrovai iš tikro buvo gal kiek triukšmingi, bet pas mus irgi visko būna. Žiūrovus reikia užsiauginti. Dabar Lietuvoje teatras užsiima ir edukacine programa. Vaikai po spektaklio susitinka su aktoriais, juos nusivedame į užkulisius, leidžiame liesti dekoracijas, kalbamės su jaunaisiais žiūrovais apie matytą spektaklį. Vaikai, kurie ne pirmą kartą ateina į teatrą, paprastai atidžiai stebi veiksmą, o jei kuris ir garsiau pakalba, tai pamatęs, kad aplink visi kiti tyli, ir pats nusiramina. Kuo dažniau vaikai lankys spektaklius, tuo greičiau susidomės teatru, jo pastatymais. Juk teatras labai traukia, ypač jauną žmogų.

– Judu abu su broliu Arūnu esate Lietuvoje žinomi aktoriai. Kodėl pasukote tuo keliu? Gal tai „aktorinis“ genas, o gal kalta Karalienė, kuri sugėdavo visus Vilniaus nutrukėgalvius „užkrėsti teatro virusu“, sukviesdama juos į dramos būrelį tuometiniuose Profsąjungos rūmuose?

– Ne, šeimoje aktorių nebuvo. Gal dabar prasidės mūsų šeimos dinastija, mat, ir mano, ir mano brolio Arūno sūnūs studijuoja aktorinį meną. Turėdamas vyresnį brolių, kuris buvo susidomėjęs teatru, pamažu įsitraukiau ir aš: lankiau Profsąjungos rūmų dramos būrelį, kuriame buvo daug dabar žinomų žmonių — poetai Aidas Marčėnas, R. Danys, rašytojas ir teatro, kino režisierius Vytautas V. Landsbergis, kompozitorė Nomedė Valančiūtė, aktoriai Ingeborga Dapkūnaitė, Saulius Balandis ir kt. Dar mokykloje pradėjau kurti muziką dainoms, lanksčiau į Jaunimo teatro spektaklius. Po to įstojau į Lietuvos valstybinę konservatoriją (dabartinė Muzikos akademija — L. A.), kur tuometinė katedros vedėja Irena Vaišytė skatino muzikinį kūrybingumą. Ten su kurso draugais kūrėme dainas. Nė vienas renginys nepraeidavo be dainos. Baigęs studijas pradėjau dirbti ir iki šiolei dirbu Jaunimo teatre aktoriumi. Atrodo taip savaime susiklostė.

– Sakėte, kad Lietuvoje dirbate penkiose darbovietėse. Kas tai per darbovietės?

– Kaip minėjau, dirbu Jaunimo teatre, dėstau Muzikos akademijoje. Dirbu Mokytojų namuose, kur rengiu dainuojamosios poezijos svetaines, esu tarptautinio festivalio „Tai — aš“ vadovas, taip pat turiu savo teatrinę studiją. Na, o šalia to kuriu muziką, esu sudaręs *Bardų* knygą apie žino-

miausius Lietuvos dainuojamosios poezijos atlikėjus, mėgstu susitikimas su moksleiviais ir t. t.

– Jūs daug kūrėte ir kuriate vaikams. Kodėl vaikams? Mano manymu, tai pati sudėtingiausia publika.

– Iš tikrųjų aš net nežinau, kodėl. Man įdomu, man patinka su jais kalbėtis, žaisti. Dažnai suaugęs, kuris jau nebegali žaisti, iškrėsti kokios šunybės, nei iš šio, nei iš to nusijuokti, atrodo suvaržytas. Man patinka vaikų laisvė, spontaniškumas, jie dar neapaugę jokiom taisyklėm. Ir tai, kad mes susišnekam su vaikais, man be galo smagu. Kita vertus, yra ir suaugusių žmonių, kurie vis dar geba stebėtis, juoktis, būti laimingi. Todėl mano dainos skirtos visiems — dideliems ir mažiems.

–Pirmą kartą atvykote į Ameriką. Koks įspūdis?

– Tai labai platus klausimas. Aš laimingas, kad čia sutikau daug nuosirdžių, veiklių žmonių, džiaugiuosi, kad tiek mano koncertuose New York, tiek Čikagoje — visur buvo pilnos salės. Aš čia pirmą kartą ir mane tai nustebino, vadinasi, arba jie žino apie mane, arba jie išsiilgę lietuviškos kultūros. Prieš kelionę buvo šiek tiek neramu: kaip bus, kaip seksis? Ir organizatorių nepažinojau. Esu labai dėkingas Tadiui Dunciai ir Ramunei Rakauskaitei už jų rūpestį. Jaučiausi čia kaip namie — lietuviška šnektė, panašus temperamentas, nuostabūs susitikimai.

Patys amerikiečiai besišypsantys, geranoriški, besistengiantys padėti. Čikaga žavi savo dangoraižių panorama, o New York mane palietė savo kontrastais. Ten dera viskas — penkių žvaigždučių viešbutis, o priešais jį kažkoks apiplyšęs indas gatvėje pardavinėja laikrodžius. Miesto parke vaikštinėja policininkai, virš parko skraido malūnsparniai, o ant suoliuko, pasitiesęs laikraščius, guli pilietis. Kvėpia mėšlu, ir netoliese po pievą basi vaikšto žmonės. Tiek daug visko vienoje vietoje ir, atrodo, jokių taisyklių — tas galima, o tas ne. Man tai paliko keistą įspūdį.

– Jonas Mekas vienai lietuviško laikraščio korespondentei sakė, kad jis Čikagoje negyventų net tada, jei pragyvenimas mėnesiui kainuotų vieną dolerį. O Jūs, ar gyventumėt Čikagoje?

– Aš noriu gyventi Lietuvoje, man iš tikrųjų ten patinka. Turbūt nei New York mieste, nei Čikagoje negyvenčiau. Aš gyvenčiau Vilniuje. Gimiau senamiestyje, man iš tikrųjų gražus ir jaukus miestas — Vilnius. Man patinka jo seni namai, jo gatvelių geografija. Aš sutinku ten žmones, kurie pavargę nuo savo darbų eina į senamiestį gydytis, įkvėpti jo oro, pabūti tarp tų namų ir bažnytelių. Pabuvęs ten pasveiksti, vėl gali gyventi, gali kurti. Panašu, jog aš suradau savo miestą, bet esu smalsus žmogus, todėl daug keliauju. Keliauju, nes man įdomu pamatyti ir kitus miestus.

– Gal Jūs įsivaizdavote, kad Čikagoje gyvena daug lietuvių, bet ar įsivaizdavote, kad tiek daug mokinių mokosi lituanistinėse mokyklose?

– Taip, aš šiek tiek nustebau. Kai pamatai, kiek vaikučių ateina į spektaklį, kiek jų klausėsi koncerto Čikagos

NIJOLĖS ŠALTENYTĖS GRAFIKOS DARBŲ PARODA

Atkelta iš 5 psl.

darbų ciklą. Virpančios, šviesiai melsvos spalvos rombo pavidalo fonuose rikiuojasi „zooportretai“: „Didelė žuvis profiliu“, „Maži krokodiliukai“, „Grupinis portretas“ (vaizduojantis didžiulę tigrų šeimyną ir, rodos, beveik nenoromis pakišantis mintį apie senovinius karališkųjų giminių portretus: kiekvieno tigro snukelis asmeniškai, dvasingomis akimis žvelgiantis į žiūrovą), „Vieno paukščio portretas“, „Žvilgsnis“. Su kruopštumu, meistriskumu bei individualiu dėmesiu kiekvienai žuviai, paukščiui, krokodiliukui ar tigrui atlikti „zooportretai“ skleidžia meilę ir susižavėjimą gyvūnijos pasauliu.

Per amžius žmogus išvystė daugiaspūsių ryšių su gyvūnais: jie ne tik buvo garbinami kaip dievai, tarpininkai tarp dangaus ir žemės ar blogio pranašai, bet ir naudojami maistui, medicinai, ir labai dažnai — drabužiams ir papuošalams. Grafikė N. Šaltenytė apjungia šias gyvūno ir žmogaus santykio prasmes, žaismingai įvesdama jas į svarbią vietą užimančiam daugelio moterų gyvenime aksesuarų pasauliui. „Krokodilo odos batuose“ ar „Brangiame dirže“ vaizduojami ne tik minėti daiktai, bet ir „gyvų“ krokodiliukų figūros. Roplio odos faktūra vinguriuoja ruduose ofortuose: patys batai ar diržas pradeda gyventi simbolinį, net suasmeninimą, gyvenimą. Aksesuarams įkvepiama mistinė jėga.

„Gyvi“ papuošalai priartina ir kitus dailininkės kūrinius prie stebuklinės pasakos motyvų: didžiulis ofortas, akvatinta „Auskaras“, keturių lakštų kompozicija, sudaranti vientisą moters profilį, išgraviruotą žalsvai pilkomis spalvomis, — visą dėmesį kviečia sukoncentruoti į apatinėje plokštumoje, moters ausyje kabantį spindintį auskarą, ant kurio suvertos gyvybingos žmonių galvutės. Jos žiūri į žiūrovą, kiek prasižiojusios ir vėlgi gyvena savo atskirą gyvenimą.

Triptikas „Mano mėgiami papuošalai“ varijuoja pakabuko temomis: pilkšvame fone ant moters kaklo sužybsi rusvos, violetinės ir net ochros spalvos pakabučiai su žmonių galvutėmis, persipynusiomis, apsikabinusiomis archaiskoms figūromis, spinduliuojančiomis savo gyvybinę jėgą. Aksesuarai N. Šaltenytės darbuose prikeliami gyvenimui ir jiems suteikiama gilesnė, stebuklinė prasmė.

Kasdieninis arbatos ar kavos gėrimas grafikės ofortuose, akvatintoje suranda naujų reikšmių. Čia netikėtai ant arbatos puodelių („Arbata septintą valandą ryto“) išsidėsto erotinėmis pozomis susivijusios figūros, žaidžiama nuogo moters kūno grožiu ir seksualiniu patrauklumu. „Puodelis kavos“ — taip pat padėtas ant nugaros į žiūrovą gulinčios nuogos moters išlinkio — įgauna simbolinės — erotinės prasmės. Kasdieninis arbatos ir kavos gėrimas, dažniausiai tam nesuteikiant reikšmės, čia ritualizuojamas ir erotizuojamas. Žmogiškoji būtinybė pasistiprinti gėrimu, moters, kaip puodelio — indo, simbolika, išreiškiama per erotines asociacijas.

Vienas įdomiausių darbų, eksponuojamų parodoje „Mano laiškas tau“ — „Mieganti karalienė“. Horizontali, beveik „čiurlioniška“ karalienės figūra, išsitiesusi, apvainikuota įvairiaspalve (pro juodą spalvą mirga mėlyna, rausva, gelsva, žalsva ir jų variacijos) karūna. Virš jos pakilęs tamsus debesis. Pasak dailininkės, „tai — kiekviena moteris, kartais tampanti karaliene, ramiai mieganti ir nenujaučianti, kad virš jos, kaip ir virš kiekvieno iš mūsų, yra pakilęs negandų debesis“. Minkštos, primenančios akvarelę, beveik monochromine akvatinta išgaautos karalienės suknelės, lovos, bei jau kiek tamsiai pilkai melsvesnio virš jos pakilusio debesies plokštumos, sujungiamos sausa adata pradėtais būkšniais, įnešančiais netikėto priešpriešų žaismo.

Horizontaliai gulinti „ofeliška“

figūra, be svorio išsiritusi ore, pasikartoja „Šilkinėje suknelėje“; moters erotiškumo tema tęsiama „Bėgaliniam ilgesyje“.

Parodoje N. Šaltenytė ekspozuoja ir tėvynės tematikos kūrinius: „Tėviškė“, „Sostinė“, keturių darbų ciklą „Rūkas Vilniuje“. „Tėviškė“ grafikė įsivaizduoja, kaip didžiulį, energijos pilną paukščio lizdą, kur renesansinės žmonių figūros, padabintos vainikais, skina ir gėrėsi raudonais obuoliukais — jaunystės, nemirtingumo, vaisingumo, malonumo simboliais. Tėvynė, kaip energijos užtaisas, išaugina savo lizde žmones, nuolat duodama vaisių.

Raudoni obuoliukai, jau kaip krikščioniškosios tradicijos pirmapradės nuodėmės simbolis, vainikuoja ir mitinę valtį „Rojuje“. Tolumoje pasislėpę stovi Ieva ir Adomas, jau pažinę gėrį ir blogį, besistengia prisidengti intymias vietas lapais. Jų gyvenimo kelias tik prasideda: istoriniame civilizacijų kontekste laivelis, valtis, simbolizuoja žmogaus

kelionę per gyvenimą, perėjimą į kitą pasaulį. Grafikė Ievai ir Adomui suteikia naują galimybę nuplukdyti valtėlę į savo susikurtą rojų.

Nijolės Šaltenytės kūrybiniame pasaulyje kasdieniniai daiktai įgauna stebuklinę prasmę: atgyja krokodilo odos „Brangus diržas“, sūpuojasi žmonių galvutės, sumautos ant auskarų. Moters pasaulis susipindi giliu įvairiapusiškumu: ji šalia savęs sodinasi žvėrį, virsta paukščiu, spinduliuoja vidinę erotiką gerdama rytinę arbatą. Juodai balta grafika praturtinama spalva: rudais, violetiniais, ochriniais, net raudonais sąskambiais, pilkšvai — žalsvai — melsvais tonais. Didelis dėmesys skiriamas gyvūnijos pasauliui: meistriskai kuriamos tigrų, žuvų, paukščių kompozicijos. Ryški simbolinė prasmė lydi tėvynės tematikos bei krikščioniškosios tradicijos darbus. Dailininkė įsigilina į daiktus, kasdieną supančius žmogų, juose atrandama didelė prasmė, gilus simboliškumas.

Dmitrij Šostakovič

Atkelta iš 7 psl.

nas kitą, ir jis išpėdavo Rostropovič: „Tu tik nekalbėk garsiai“. Taip pasiūrodavę vienas į kitą, ir jam išeinant padėkodavę už aplankymą.

Jo dukters Galinos pasakojimu, tėvas buvo savotiškai apsėstas įkurių minčių. Nepaprastai žiūrėjo švaros, suderindavo visus laikrodžius bute, pats sau nuolat siūsdavo korteles patikrinti, ar paštas veikia. Jis savo išvaizda buvo trapus ir nervingų judesių. Kai būdavo geresnės nuotaikos, labai mėgo sportą ir lošti kortomis.

Rusų kompozitorius Dmitrij Šostakovič mirė plaučių vėžiu 1975

m. rugpjūčio 9 d. Maskvoje, sulaukęs 69 m. Jo oficialus mirties pranešimas buvo paskelbtas tik po trijų dienų Pravda laikraštyje, nes skelbimas turėjo būti patvirtintas Leonid Brežnev ir Politbiuro. Jo liudėjo žmona Irina, duktė Galina ir sūnus Maksim. Sūnus Maksim Šostakovič yra žinomas pianistas ir dirigentas, kuris dažnai atlieka savo tėvo muzikos kūrinius. Jo sūnus, taip pat Maksim, yra pianistas.

Nors kompozitorius Šostakovič gyveno ir kūrė neramiu laiku, išgyveno visokias politines negandas, šiandien yra vertinamas, kaip vienas iš didžiųjų dvidešimtojo amžiaus muzikos kūrėjų.

Gediminas Storpirstis

Atkelta iš 7 psl.

lituanistinėje mokykloje, nustembi. Taip, tikrai didelė mūsų tautos dalis yra čia. Dėl įvairių aplinkybių žmonės pasirenka savo gyvenimą, todėl aš lenkiu galvą prieš tuos, kurie priima mokiniams apie jų tėvų kraštą, tėvynę, kultūrą. Aš manau, kad be galo svarbu kiekvienam žmogui neprarasti ryšių su savo tėvų gimtąja šalimi. Čia dirbančiųjų mokytojų misija yra labai svarbi. Žmogus kaip augalas neilgai gyvena, perneštas į kitą dirvą, neprižiūrimas jis greit nuvysta. Tad aš linkiu visiems besidarbuojantiems lietuvių baruose kuo geriausiai kloties.

— O aš dėkoju Jums už pokalbį, už dainas, už spektaklį ir linkiu Jums didelės kūrybinės sėkmės.

Kalbėjosi
Laima Apanavičienė

Vaikų ratelio mokiniai su Gediminu Storpirstiu ir mokytojomis (iš kairės): Gitana Stonkienė, Daiva Jakubauskienė ir Audronė Survilienė po koncerto.